

Asia: VN/1453/2025

Lausuntopyyntö pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Toimiala- ja etujärjestö

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Huomioita pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman taustalla olevista vaihtoehtoisista skenaarioista (suunnitelman luku 2)

Kuluttajaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta.

Kuluttajaliitto pitää positiivisena, että luonnoksessa esitetyt skenaariot kuvaavat erilaisia ohjauksen ja arvojen yhdistelmiä sekä havainnollistavat epävarmuuksia, joita liittyy energiamurrokseen, maankäyttösektorin kehitykseen ja teknologian käyttöönottoon. Tämä tukee ilmastolain tavoitetta pitkäjänteisestä ja ennakoitavasta ilmastopolitiikasta.

Kuluttajaliitto korostaa, että skenaarioiden tulisi sisältää selkeä arvio kuluttajavaikutuksista. Tämä tarkoittaa kohtuuhintaisuuden, saavutettavuuden ja alueellisen oikeudenmukaisuuden tarkastelua rinnakkain teknisten ja taloudellisten parametrien kanssa. Ilmastopolitiikan hyväksyttävyyys ja vaikuttavuus kasvavat, kun kansalaiset näkevät, miten siirtymä vaikuttaa heihin ja hyödyttää heitä pitkällä aikavälillä.

2) Huomioita toimialakohtaisista etenemisvaihtoehtoista (suunnitelman luku 3)

Kuluttajaliitto pitää hyvänä, että toimialakohtaiset etenemisvaihtoehdot kuvaavat kattavasti eri sektorien kehitystä ja mahdollisuuksia päästövähennyksiin. Kuitenkin useilla sektoreilla kuluttajien roolin huomiointi jää vielä taustalle, vaikka todellisuudessa he ovat monen muutoksen keskiössä.

Esimerkiksi energiajärjestelmän murros, uusiutuvan energian lisääminen ja sähköistymisen laajeneminen näkyvät suoraan kotitalouksien energian hinnoissa. Kuluttajaliitto katsoo, että kohtuuhintaisen ja toimitusvarman energian saatavuus on turvattava koko maassa. Investointien kustannusjaossa on varmistettava, etteivät kotitaloudet joudu kantamaan suhteettoman suurta osuutta verkon ja tuotannon uudistamisesta.

Liikenteessä sähköistyminen on keskeinen ratkaisu, mutta sen toteutuksessa on huomioitava eri väestöryhmien ja alueiden mahdollisuudet. Esimerkiksi latausinfrastruktuurin kehittämisen on oltava alueellisesti tasapuolista.

Maatalouden ja maankäytön osalta muutokset eivät saa vaarantaa kotimaisen ruoan kohtuuhintaisuutta ja turvallisuutta. Kiertotalouden ja ravinteiden kierrätyksen edistäminen voi samalla vähentää päästöjä ja alentaa kustannuksia, mikä olisi tietenkin kuluttajien kannalta toivottavaa. Ilmastotoimien yhteydessä kehitetään myös uusia menetelmiä ja ratkaisuja, minkä vuoksi kuluttajien on voitava luottaa siihen, että kaikki tuotantoon tehtävät muutokset, kuten eläinten ruokintaan, lannoitukseen tai tuotantoteknologioihin liittyvät uudet innovaatiot, ovat turvallisia ja tarpeellisia.

Kuluttajaliitto pitää myönteisenä, että luonnoksessa tunnistetaan kuluttajien merkitys maatalouden päästökehityksessä ja ruokavalioiden muutoksessa. On tärkeää, että suunnitelmassa kuvataan ruokavalioimuutoksen mahdollisuudet ja haasteet realistisesti sekä tunnistetaan kuluttajakäyttäytymisen monimuotoisuus. On positiivista, että luonnos huomioi datatalouden ja tiedon avoimuuden merkityksen, sillä kuluttajien saatavilla oleva tieto tuotannon ja kulutuksen ympäristövaikutuksista sekä ruoan ravintoarvoista ja kestävyyydestä voi tukea kestävämpiä valintoja.

Kestävien ja ravitsemussuositusten mukaisten ruokavalintojen edistäminen on perusteltua, sillä kasvispainotteisempi ruokavalio tukee sekä ympäristön että terveyden kannalta myönteistä kehitystä. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei ohjaus johda ruoan hinnan nousuun tai valikoiman kaventumiseen, mikä voisi heikentää kuluttajien mahdollisuuksia tehdä kestäviä valintoja. Tietoon ja neuvontaan perustuva ohjaus tulee siksi yhdistää kohtuuhintaisuutta turvaaviin toimiin, jotta siirtyminen kestävämpiin ja terveellisempiin ruokavalintoihin on aidosti mahdollista kaikille kuluttajaryhmille.

3) Huomioita kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien kehitysnäkymistä (suunnitelman luku 4)

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä, että luonnoksessa arvioidaan menetelmien kehitystä eri aikajänteillä ja tunnistetaan sekä välittömät että pitkän aikavälin ratkaisut.

Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan erilaisten teknologioiden kehitystä tulee tukea ja digitaaliset ja kiertotalouden ratkaisut tukevatkin tehokkuutta ja resurssiviisautta. Kuluttajien maksurasitusta ei kuitenkaan tule kasvattaa, eikä näihin uusiin menetelmiin tule liikaa tukeutua, jos luonnon nielujen vahvistaminen on kustannustehokkaampi ratkaisu.

Ydinenergian kehitys voi tarjota mahdollisuuksia päästöttömään lämpöön ja teollisuuden prosesseihin, mutta myös sen käyttöönotossa on huolehdittava turvallisuudesta, läpinäkyvyydestä ja kustannusten reilusta jaosta.

4) Puuttuuko suunnitelmassa kuvattujen kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien joukosta joku keskeinen menetelmä (suunnitelman luku 4)?

Kuluttajaliitto katsoo, että luonnoksessa esitetty menetelmävalikoima on laaja eikä tässä suhteessa ole juuri lausuttavaa. Kuluttajaliitto huomauttaa kuitenkin, että kuluttajavaikutusten arviointi puuttuu vielä systemaattisesti kaikista menetelmistä. Tämä on merkittävä puute, sillä kuluttajien hyväksyntä ja osallistuminen ovat edellytys ilmastotoimien onnistumiselle. Lisäksi suunnitelmassa tulisi tarkastella vahvemmin energianeuvonnan, kuluttajainformaation ja taloudellisten kannustimien vaikutuksia ilmastopolitiikan tehokkuuteen.

5) Muita huomioita pitkänaikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Ilmastonmuutos edellyttää kunnianhimoisia ja kiireellisiä toimia sekä selkeää tavoitteenasettelua, jotta päästövähennykset saavutetaan ajoissa ja Suomi kykenee etenemään kohti hiilineutraaliutta. Tarve tehostaa toimia on erityisen ajankohtainen, sillä tuoreen Kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan uudet toimet ja skenaariot (KEITO) -raportissa todetaan, että nykyisillä toimilla Suomi ei ole saavuttamassa asetettua hiilineutraaliustavoitettaan vuoteen 2035 mennessä, vaan kehitys näyttäisi viivästyvän huomattavasti. Raportin arvioiden mukaan keskeisiä haasteita ovat erityisesti heikentyneet metsien hiilinielut ja epävarmuudet niiden kasvattamiseksi suunniteltujen keinojen vaikuttavuudesta. Tämä korostaa suunnitelman tarvetta sisältää riittävän tehokkaita ja johdonmukaisia toimenpiteitä, jotka ohjaavat yhteiskuntaa ripeään ja vaikuttavaan päästöjen vähentämiseen sekä hiilinielujen vahvistamiseen.

Samalla ilmastopolitiikan tulee edetä tavalla, joka on kuluttajille kohtuuhintainen, turvallinen ja arjessa toteutettavissa. Kestävän siirtymän onnistuminen edellyttää, että ilmastotoimet tukevat sosiaalista oikeudenmukaisuutta, kohtuuhintaisen energian saatavuutta sekä kuluttajien mahdollisuuksia tehdä kestäviä valintoja ilman kohtuutonta kustannusrasitusta.

Kuluttajaliitto pitää myönteisenä, että ilmastosuunnitelman valmistelussa on toteutettu kansalaisyksely, jolla on kartoitettu suomalaisten näkemyksiä, arvoja ja valmiuksia kestävään

elämäntapaan. On tärkeää, että kansalaisten ja kuluttajien kokemukset tuodaan osaksi suunnitelman tietopohjaa, sillä ilmastopolitiikan hyväksyttävyyys perustuu siihen, että ihmiset voivat tunnistaa omat mahdollisuutensa muutoksessa. Samoin Kuluttajaliitto pitää arvokkaana, että suunnitelman skenaariotyössä on hyödynnetty osallistavan ennakkoinnin menetelmiä ja että myös kuluttajia on huomioitu yhtenä toimijaryhmänä sidosryhmätyöpajoissa. Tällainen vuorovaikutteinen valmistelutapa vahvistaa ilmastopolitiikan läpinäkyvyyttä ja auttaa tunnistamaan siirtymän sosiaalisia vaikutuksia ja hyväksyttävyyttä jo suunnitteluvaiheessa.

Kyselyn tulokset osoittavat, että kansalaiset pitävät energiansäästöä, energiatehokkuutta ja uusiutuvaa energiaa keskeisinä ratkaisuinä, ja että he toivovat siirtymän olevan oikeudenmukainen ja turvallinen. Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan tämä vahvistaa sitä, että kuluttajat eivät ole pelkästään muutoksen kohteita vaan myös sen aktiivisia toimijoita. Kuluttajien omaa motivaatiota ja vastuunkantoa tukevat parhaiten selkeä ja luotettava tieto, käytännönläheinen neuvonta ja taloudellinen tuki tehdä kestäviä valintoja. Tällainen kyselytieto ja osallistavat menetelmät muodostavat tärkeän osan demokraattista ja osallistavaa ilmastopolitiikkaa.

Kuluttajaliitto katsoo, että vaikka luonnoksessa on otettu huomioon myös kuluttajien näkökulmaa, suunnitelma painottuu yhä vahvasti teknisiin ja investointilähtöisiin ratkaisuihin. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja kuluttajien arjen vaikutusten tarkastelu jääkin lopulta vähäiseksi, eikä esitettyjen toimien taloudellisia vaikutuksia eri kuluttajaryhmiin ole juurikaan arvioitu. Samoin kuluttajien vaikutusmahdollisuudet jäävät epämääräisiksi: kertaluonteisten kyselyjen ja työpajojen lisäksi tarvittaisiin mahdollisesti pysyvämpiä rakenteita, joiden kautta kuluttajien ääni kuuluu päätöksenteossa ja seurannassa. Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan ilmastosuunnitelmaa olisi hyvä täydentää vahvistamalla näitä arjen ratkaisuja, lisäämällä luotettavan kuluttajaneuvonnan ja tiedonsaannin roolia sekä varmistamalla, että siirtymä kohti kestävää yhteiskuntaa on sosiaalisesti oikeudenmukainen ja kaikkien saavutettavissa.

Eklund Senni
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf